

Barış DEMİRSATAN

**TÜRK BORÇLAR KANUNU ÇERÇEVESİNDE
SÖZLEŞMENİN HAKSIZ OLARAK
SONA ERDİRİLMESİ**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	VII
İKİNCİ BASI İÇİN YAZARIN ÖNSÖZÜ.....	XI
YAZARIN ÖNSÖZÜ.....	XIII
İÇİNDEKİLER.....	XV
KISALTMALAR.....	XXV
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HAKSIZ SONA ERDİRME KAVRAMI

I. GENEL OLARAK.....	3
II. HUKUKİ FİİLLER BAKIMINDAN YERİ.....	4
III. İRADE BEYANI OLARAK.....	5
A. Açık ve Örtülü İrade Beyanları.....	5
B. Kanaat Verici Davranış (İrade Karinesi) Yoluyla.....	6
C. İrade Faaliyetleri.....	10
IV. HUKUKİ İŞLEM OLARAK GEÇERLİLİĞİ.....	14
A. Yokluk Görüşü.....	15
B. Kesin Hükümsüzlük Görüşü.....	16
C. Esnek Hükümsüzlük Görüşü.....	18

D. Değerlendirme	18
V. UNSURLARI	22
A. Sona Erdirme Hakkının Bulunmaması	22
1. Genel Olarak.....	22
2. Yenilik Doğuran Hakkı Doğuran Maddi Vakıanın Yokluğu veya Yetersizliği	23
3. Maddi Vakıada Yanılma.....	23
a. Genel Olarak.....	23
b. Doğumu Maddi Bir Vakıanın Gerçekleşmesine Bağlı Olan ve Olmayan Yenilik Doğuran Haklar	24
c. Yenilik Doğuran Beyanda Hakkın Maddi Sebebini Gösterme Zorunluluğu.....	26
(1) Doğumu Maddi Bir Vakıanın Gerçekleşmesine Bağlı Yenilik Doğuran Hakların Somutluğu.....	26
(2) Somutluğun Sonucu Olarak Sebep Gösterme Zorunluluğu	30
(i) Genel Olarak.....	30
(ii) Aynı Anda ve Birlikte Yenilik Doğuran Hak Kullanımı	33
(iii) Gerçekleşecek Sebebe İstinaden Somutlaştırma.....	35
(3) Sebebi Değiştirme Olanağı.....	36
4. Sona Erdirme Hakkının Kötüye Kullanılması	38
5. Sona Erdirme Hakkının Düşmüş Olması	41
6. Sona Erdirme Hakkının Şekle Aykırı Kullanılması	48
B. Sona Erdirme Beyanının Kesin Olması.....	52
VI. KANUN TARAFINDAN ÖNGÖRÜLMÜŞ SERBEST SONA ERDİRME HÜKÜMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	54
VII.SÖZLEŞMEYLE ÖNGÖRÜLEN SONA ERDİRME DÜZENLEMELERİ.....	59

İKİNCİ BÖLÜM
ANİ EDİMLİ BORÇ İLİŞKİSİ DOĞURAN
SÖZLEŞMELERDE HAKSIZ SONA ERDİRMEİNİN
SONUÇLARI

I.	ANİ EDİMLİ SÖZLEŞME KAVRAMI VE SÜREKLİ BORÇ İLİŞKİSİ DOĞURAN SÖZLEŞMELERDEN AYRIMI.....	67
A.	Ayrım Ölçütü	67
B.	Sınıflandırma	72
1.	Genel Olarak.....	72
2.	Ani Edimli Borç İlişkisi Doğuran Sözleşmeler	73
3.	Sürekli Borç İlişkisi Doğuran Sözleşmeler.....	73
4.	Sürekli Borç İlişkisi Hükümlerine Tâbi Tutulan Ani Edimli Sözleşmeler	79
a.	Genel Olarak.....	79
b.	Kanun Gereği Sürekli Borç İlişkisi Hükümlerine Tâbi Tutulan Sözleşmeler	80
c.	Özellikleri Gereği Sürekli Borç İlişkisi Hükümlerine Tâbi Sözleşmeler	81
II.	HAKSIZ SONA ERDİRMEİNİN SÖZLEŞMEYE AYKIRILIK KATEGORİLERİ BAKIMINDAN SINIFLANDIRILMASI	85
A.	Sözleşmeye Aykırılık	85
1.	Genel Olarak.....	85
2.	Sözleşmeye Aykırılık Olarak Haksız Dönme	87
B.	Haksız Dönmeyi Sözleşmeye Aykırılık Dışında Değerlendiren Görüşler	88
1.	Genel Olarak.....	88
2.	Haksız Dönmenin Genel Hükümler Kapsamında Düzenlenmiş Olmadığı Görüşü	89
3.	Haksız Dönmenin Önel Külfetini Ortadan Kaldıracağını Kabul Eden Görüş	89

4. Haksız Dönmenin Önel Verme Külfetinden Feragat Teşkil Ettiği Görüşü	90
5. İfa Menfaatinin Haksız Dönmeyle Ortadan Kalkacağından Hareket Eden Görüş.....	92
6. Ara değerlendirme	92
C. Haksız Dönmeyi Sözleşmeye Aykırılık Olarak Değerlendiren Görüşler	94
1. Genel Olarak.....	94
2. Borçlunun Sorumlu Olduğu Sonraki İmkânsızlık	95
a. Genel Olarak.....	95
b. Yapma Borcu İçeren Sözleşmeler	97
3. Borçlu Temerrüdü Hükümlerinin Uygulanması.....	99
a. Genel Olarak.....	99
b. Muaccel Edimler Bakımından	99
c. Muaccel Olmayan Edimler Bakımından.....	101
4. Bağımsız Borç İhlali.....	103
a. Sözleşmenin Müsbet İhlali.....	104
(1) Genel Olarak.....	104
(2) Alman Hukukunda	104
(i) Reform Öncesi	104
(ii) Reform Sonrası	109
(3) Türk ve İsviçre Hukuklarında	111
b. TBK m. 473/I Hükümüne Aykırılık	114
5. Beyan Sorumluluğu	117
6. İfa Engeli Olarak Kendine Özgü Durum (Tatbestand sui generis)	118
7. Değerlendirme ve Görüş	119
a. İmkânsızlık ve Sınırlandırılması	119
b. İmkânsızlığın Doğmadığı Durumlarda.....	123
III. HAKSIZ SONA ERDİRMEİNİN YOL AÇTIĞI SONUÇLAR.....	128
A. Genel Olarak	128
1. Haksız Sona Erdirme Beyanının Bağlayıcılığı.....	128

a. Genel Olarak.....	128
b. Borçlu Temerrüdü Hükümleri Kapsamında.....	130
2. Haksız Sona Erdirme Yoluyla Gerçekleşen Sözleşme İhlalinde Kusurun İşlevi.....	134
B. Aynen İfa	140
1. Genel Olarak.....	140
2. Zararı Azaltma Külfeti Karşısında Aynen İfa Talebi	142
3. Yapma Borcu İçeren Sözleşmelerde	148
4. Geçici Hukuki Koruma Önlemleri	149
C. Sözleşmesel Edimlerin Askıya Alınması	152
1. Aynı Anda İfanın Kararlaştırılmış Olması.....	152
2. Haksız Dönme Beyanı Muhatabının Önce İfa ile Yükümlü Olması.....	154
D. Olumlu Zararın Giderilmesi	158
1. Genel Olarak.....	158
2. Yapma Borçlarında.....	160
3. Asli Edim Yükümlülüğünün Yanında Olumlu Zararın Giderilmesi	161
a. Gecikme (Temerrüt) Zararı.....	161
(1) Genel Olarak.....	161
(2) Para Borçlarında	165
b. Diğer Zararlar.....	167
4. İfa Yerine Olumlu Zararın Giderilmesi.....	171
a. Genel Olarak.....	171
b. Koşulları	172
(1) Tam İki Taraflı Bir Sözleşmenin Varlığı.....	172
(2) Olumlu Zararın Giderilmesine Yönelik Hakkın Kullanılması	174
c. Sonuçları.....	178
(1) Genel Olarak.....	178
(2) Tazminatın Belirlenmesi	180
(i) Genel Olarak.....	180

(ii) Zararın Hesaplanması.....	180
(iii) Tazminatın Nihai Olarak Belirlenmesi.....	188
E. Sözleşmeden Dönme	189
1. Genel Olarak.....	189
2. Sözleşme İlişkisi Üzerindeki Etki.....	191
3. Olumsuz Zararı Tazmin Sorumluluğu.....	194
F. Manevi Zararın Giderilmesi.....	197
G. Alacaklı Temerrüdü.....	201
1. Genel Olarak.....	201
2. Haksız Sona Erdirme Beyanının Yeterliliği.....	202
3. Alacaklı Temerrüdünün Haksız Dönme Beyanı Muhatabına Sağladığı Olanaklar.....	204
a. Genel Olarak.....	204
b. Borç Konusu veya Satım Bedelinin Tevdii.....	205
c. Sözleşmeyi Sona Erdirme.....	208
H. İki Yanlı İhlaller	210
1. Genel Olarak.....	210
2. Temiz El Kuramı ve Tu-quoque İtirazı.....	211
3. Türk Hukuku Bakımından Değerlendirme	213
IV. HAKSIZ DÖNME BEYANININ ÇEVİRİLMESİ (TAHVİLİ)	218
A. Genel Olarak	218
B. Dayanağı.....	218
C. Koşulları.....	221
1. Kesin Hükümsüz Bir Hukuki İşlemin Varlığı.....	221
2. İkame İşlemin Geçerlilik Koşulları Sağlanmış Olmalı.....	221
3. İşlem Taraf veya Taraflarının İkame İşlem Yönünde Varsayımsal İradelerinin Varlığı Kabul Edilebilmeli.....	222
4. İkame İşlem Hükümsüz İşlem Benzeri Ancak Daha İleriye Gitmeyen Sonuçlar Doğurmalı.....	223
D. Sonuçları.....	225
1. Genel Olarak.....	225

2. Haksız Sona Erdirmeye Özgü Değerlendirme 226
 - a. Başka Bozucu Yenilik Doğuran Bir Hakka Çevirme.... 226
 - b. İ kale Sözleşmesi Önerisine Çevirme..... 226

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SÜREKLİ BORÇ İLİŞKİSİ DOĞURAN
SÖZLEŞMELERDE HAKSIZ SONA ERDİRMENİN
SONUÇLARI

- I. SÜREKLİ BORÇ İLİŞKİLERİNE ÖZGÜ SONA ERME REJİMİ..... 231
 - A. Genel Olarak 231
 - B. Olağan Fesih..... 234
 1. Genel Olarak..... 234
 2. Kapsamı..... 237
 3. Dayanağı..... 242
 - a. Kanun..... 242
 - (1) Genel Olarak..... 242
 - (2) Somut Hükümler..... 243
 - b. Sözleşme 246
 - c. Sözleşme Boşluğunun Doldurulması 248
 4. Sonuçları..... 251
 - C. Haklı Nedenle (Olağanüstü) Fesih..... 254
 1. Genel Olarak..... 254
 2. Kapsamı..... 257
 - a. Genel olarak..... 257
 - b. Sürekli Borç İlişkisi Hükümlerine Tâbi Tutulan Ani Edimli Sözleşmelerde 260
 3. Dayanağı..... 261
 - a. Genel Olarak..... 261
 - b. Kanun..... 264
 - c. Kanun Boşluğunun Doldurulması..... 266

4. Haklı Neden Kavramı	270
a. Genellik	270
b. Çekilmezlik.....	271
c. Zamansal Sınır	278
5. Sonuçları.....	279
a. Sözleşme Üzerinde.....	279
b. Tazminat ve Denkleştirme Sorumluluğu	282
(1) Genel Olarak.....	282
(2) Fesih Anından Önceki Sözleşmeye Aykırılıklardan Ötürü Sorumluluğun Saklı Kalması.....	283
(3) Sözleşmenin Süresinden Önce Sona Ermesi Nedeniyle Uğranılan Zarardan Sorumluluk.....	284
(i) Genel Olarak.....	284
(ii) Haklı Nedenin Karşı Tarafın Sorumlu Olduğu Sözleşmeye Aykırılıktan İleri Gelmesi.....	285
(iii) Haklı Nedenin Karşı Tarafın Sorumlu Olmadığı Bir Durumdan İleri Gelmesi.....	286
D. Diğer Fesih Hakları	289
II. HAKSIZ FESİH BEYANLARI	292
A. Genel Olarak	292
B. Haksız Feshin Sözleşme Üzerindeki Doğrudan Etkisi	293
1. Sözleşmeyi Sona Erdireceği Görüşü.....	293
a. Türk Hukukunda.....	293
b. İsviçre Hukukunda	296
2. Sözleşme İlişkinin Korunacağı Görüşü.....	298
3. Değerlendirme	301
a. Genel Değerlendirme	301
b. Görüş.....	307
(1) Genel Olarak.....	307
(2) Sözleşmeden Doğan Asli Edimin Cebri İcra ile Elde Edilmesini Etkilemeyen Haksız Fesih	308
(3) Sözleşmeden Doğan Asli Edimin Cebri İcra ile Elde Edilmesini Etkileyen Haksız Fesih	308

C. Haksız Fesih Beyanının Diğer Sonuçları.....	309
1. Asli Edimin Cebri İcra ile Elde Edilmesini Etkilemeyen Haksız Fesih	309
a. Beyan Muhatabının Haklı Nedenle Fesih Hakkı.....	309
b. Beyan Sahibinin Alacaklı Temerrüdüne Düşmesi.....	311
c. Aynen İfa ve Olumlu Zararın Giderimi Talebi.....	311
d. Ödemezlik Def'ine Başvurma Olanağı.....	312
e. Beyan Sahibine Karşı Borçlu Temerrüdü Hükümlerinin Uygulanması	313
(1) Genel Olarak.....	313
(2) Gecikme (Temerrüt) Zararının Giderilmesi.....	315
(3) Fesih ve Olumlu Zararın Giderilmesi.....	315
2. Asli Edimin Cebri İcra ile Elde Edilmesini Etkileyen Haksız Fesih	317
a. Genel Olarak.....	317
b. Beyan Muhatabının Olumlu Zararının Giderilmesi Talebi.....	318
3. Manevi Zararın Giderilmesi.....	322
D. Çevirme Kurumunun Uygulanması.....	322
1. Genel Olarak.....	322
2. Haksız Fesih Beyanının Başka Bir Fesih Hakkına Çevrilmesi.....	323
a. Haksız Olağan Fesih Beyanında.....	323
b. Haksız Olağanüstü (Haklı Nedenle) Fesih Beyanında	324
c. Diğer Fesih Haklarında	325
3. Haksız Fesih Beyanının İkale Sözleşmesi Önerisine Çevrilmesi.....	326
SONUÇ	329
KAYNAKÇA.....	335